

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПРОЕКТУ

У статті визначено сутність понять «проект», «інвестиційний проект», також визначено відмінність у трактуванні поняття проекту від плану та програми. Розглянуто основні підходи до трактування поняття «інвестиційний проект».

Ключові слова: інвестиційний проект, трактування поняття, основні підходи, план, програма

В статье определена сущность понятий «проект», «инвестиционный проект», также определено отличие в трактовке понятия проекта от плана и программы. Рассмотрены основные подходы к трактовке понятия «инвестиционный проект».

Ключевые слова: инвестиционный проект, трактовка понятия, основные подходы, план, программа

The essence of terms “project”, “investment project” is defined in the article, as well as the difference between definitions of terms “project”, “plan” and “program” is determined. The main approaches to the treatment of definition of term “investment project” are considered.

Keywords: investment project, treatment of term definition, main approaches, plan, program

Підвищення ефективності використання природно-ресурсного, трудового та виробничого потенціалу України є підґрунтям її економічного зростання. Суттєву роль у цьому, а отже, у створенні високопродуктивної національної економіки належить інвестиційній діяльності. Ефективність використання інвестицій, і передусім реальних інвестицій, капітальних вкладень, залежить від значної кількості різноманітних організаційно-економічних, технічних і фінансових чинників, що зумовлює потребу ретельного обґрунтування кожного проекту інвестування діючого або новостворюваного підприємства, технології чи об'єкта. У зв'язку з пріоритетністю проблем кардинального поліпшення стану справ в інвестиційній сфері, особливої актуальності набуває завдання комплексного теоретичного і практичного удосконалення елементів механізму управління портфелем інвестиційних проектів на підприємстві. Актуальність проблеми, її практичне значення і недостатня теоретична розробленість обумовили вибір теми статті.

Теоретико-методологічні засади, щодо визначення сутності поняття інвестиційного проекту досліджували багато українських та зарубіжних вчених, зокрема: Г.О. Бардиш, В. А. Верба, О. А. Загородніх, С. О. Москвін, Т. В. Майорова, А. В. Гукова, А. Дамодаран, М. І. Книш, А. А. Пересада, О. О. Ляхова та ін., але їх праці недостатньо досліджені, тому цілком статті є відокремити та згрупувати основні теоретичні аспекти щодо визначення понять

«план», «програма», «проект», «інвестиційний проект». *Метою статті* є визначення сутності поняття інвестиційного проекту, що дозволить розробити дієві елементи механізму управління портфелем інвестиційних проектів на підприємстві.

Після 1991 року у вітчизняній науці і практиці почали відбуватися деякі зміни в тлумаченні, а відповідно і в розумінні понять «проекти», «інвестиційний проект». Здебільшого ці зміни привносились спеціалістами, далекими від інвестиційної діяльності, від інвестиційно-виробничого комплексу, внаслідок некомпетентного перекладу з іншомовних джерел, хоча створення проекту заводу, підприємства, електростанції тощо не відрізняється від аналогічного в Німеччині, США чи інших країнах. Так само подібний і весь комплекс робіт організаційного, технічного, фінансово-економічного спрямування тощо. Передусім, після виникнення ідеї ведуть пошукові роботи, організують відведення земельної ділянки, розробляють проектно-кошторисну документацію, а в разі необхідності здійснюють і науково-дослідні роботи, організують кошти і грошові потоки, проводять експертизи, аналізи і т.ін. Відмінності полягають лише в методах, інструментарію і в здатності організувати кошти, враховуючи теперішній економічний стан країни.

Деколи в перекладній літературі поняття «план», «програма», «проект», «інвестиційний проект» ототожнюють, що не завжди однозначне по суті [1].

Під поняттям «план» розуміють фіксацію системи цілей, задач і засобів, які передбачають спрямовану зміну ситуації при передбаченому стані середовища.

В свою чергу, під поняттям «програма» розуміють запланований комплекс економічно-соціальних, науково-дослідницьких заходів, спрямованих на досягнення генеральних цілей або реалізацію певного напрямку розвитку [2].

Розглянемо термін «проект» та його змістове навантаження. Так, 1987 року Інститутом управління проектами (США) було запропоновано таке визначення: «Проект є якимсь завданням з певними вихідними даними і бажаними результатами (цілями), які обумовлюють спосіб його вирішення». Вадами цього визначення було визнано те, що спосіб вирішення завдання обумовлюється не тільки і не завжди результатом (цілями) його вирішення, так і те, що у визначенні проекту не згадано засоби його реалізації. Наприклад, «проект містить в собі задум (проблему), засоби її реалізації (вирішення проблеми) і одержані внаслідок її реалізації результати». Або ще: «проект – це сукупність певних елементів (об'єктів матеріальної та нематеріальної природи) і зв'язків між ними, що забезпечує досягнення поставлених цілей». Ці визначення можна вважати універсальними, методично виваженими й достатньо повними. До їх вад можна віднести те, що в них практично відсутній змістовий аспект [3], тому під поняттям проекту слід розуміти комплекс взаємопов'язаних заходів, спрямованих на задоволення визначеної потреби шляхом досягнення конкретних результатів при встановленому матеріальному (фінансовому, ресурсному) забезпеченні з чітко визначеними цілями протягом заданого періоду часу (терміну) [4].

І програма, і проект мають в основі комплекс заходів, спрямованих на досягнення результату або цілей, але проект спрямований на задоволення визначеної потреби шляхом досягнення конкретних результатів при встановленому матеріальному (фінансовому, ресурсному) забезпеченні протягом заданого періоду часу (терміну), тобто проект є більш орієнтований на конкретизацію цілей. Наприклад: програмою може бути – програма розвитку виробництва, а програма розвитку виробництва може включати конкретний проект-реконструкцію виробничого приміщення або модернізацію обладнання, машин і устаткування. Проект може містити у собі план з чіткою фіксацією системи цілей, задач і засобів, які передбачають спря-

мовану зміну ситуації при передбаченому стані середовища.

На практиці поняття проекту найчастіше застосовується в локальному розумінні: технічний та робочий проект, проект організації будівництва та виробництва продукції. Тому, щоб не було плутанини у поняттях, необхідно визначити, що проект, пов'язаний із реалізацією повного циклу інвестицій (від вкладення капіталу до здавання його в експлуатацію та одержання прибутку), краще назвати інвестиційним [4].

Трактування поняття інвестиційного проекту вітчизняними вченими є досить неоднозначним, тому для розкриття сутності поняття розглянемо декілька з них. М. І. Книш, Б. А. Перекатов, Ю. П. Тютіков трактують поняття інвестиційного проекту, як основного документу, що визначає необхідність здійснення реального інвестування, в якому в загально визначеній послідовності його розділів подаються основні характеристики проекту та фінансові показники, пов'язані з його реалізацією [5]. Г. О. Бардиш дає визначення поняття інвестиційного проекту, як повного комплексу організаційно-технічних і фінансово-економічних документів і заходів, необхідних для досягнення поставленої мети (розвиток техніко-економічної бази, започаткування виготовлення продукції, здійснення нових методів або форм діяльності і т.ін.) в умовах обмеженості наявних ресурсів з обов'язковим отриманням позитивного економічного чи соціального ефекту [1]. В. А. Верба, О. А. Загородніх визначають, що інвестиційний проект – це пакет інвестицій і пов'язаних з ними видів діяльності, які характеризуються певною метою (цілями), вирішенням проблеми досягнення результатів, обмеженістю фінансових ресурсів і періоду від початку до завершення проекту, наявністю певних зовнішніх умов (інституційних, економічних, правових), взаємозв'язаністю процесів вкладення ресурсів (грошових, фінансових, інтелектуальних) та отримання результатів [2]. Д. М. Черваньов, у свою чергу, визначає, що інвестиційний проект – це інвестиційна акція, яка передбачає вкладення ресурсів з метою досягнення певного запланованого результату і становить сукупність взаємопов'язаних заходів, які спрямовуються на досягнення завдань при встановленому обмеженому бюджеті протягом певного періоду [6]. Т. В. Майорова дає визначення інвестиційного проекту, як системно обмеженого і закінченого комплексу заходів, документів і робіт, фінансовим результатом якого є прибуток (дохід), ма-

теріально-речовим результатом – нові або реконструйовані основні фонди (комплекси об'єктів), або придбання та використання фінансових інструментів чи нематеріальних активів з подальшим отриманням доходу чи соціального ефекту [4].

Окремими вченими, а саме Т. В. Майоровою, Г. О. Бардишевим інвестиційний проект розглядається як діяльність, що передбачає здійснення комплексу заходів для досягнення мети, а іншими вченими, такими як М. І. Книш, Б. А. Перекатов, Ю. П. Тютіков, інвестиційний проект розглядається як система організаційно-правових та розрахунково-фінансових документів, необхідних для здійснення визначених заходів, які містять їх опис.

Якщо результатами реалізації проекту виступають певні фізичні об'єкти (будівлі, споруди, виробничі комплекси), то визначення проекту (так званого «реального» проекту) може бути конкретизоване так: реальний інвестиційний проект – система сформульованих в його рамках цілей, фізичних об'єктів, що створюються або модернізуються, технологічних процесів, технічної та організаційної документації, матеріальних, фінансових, трудових та інших ресурсів, а також управлінських рішень щодо їх реалізації [7].

Проаналізувавши трактування поняття різними авторами, можна запропонувати власний варіант щодо визначення терміну інвестиційного проекту, а саме інвестиційний проект являє собою системно-обмежений і закінчений комплекс заходів, документів і робіт, економічним результатом якого є зростання багатства інвестора, фінансовим результатом – прибуток (дохід), матеріально-речовим – нові або реконструйовані основні фонди (комплекси об'єктів), або ж придбання і використання фінансових інструментів або нематеріальних активів з наступним отриманням доходу чи досягненням соціального ефекту протягом певного часу при встановлених ресурсних обмеженнях. Саме таке розуміння поняття інвестиційного проекту дозволить розробити дієві елементи механізму управління портфелем інвестиційних проектів на підприємстві. На стадії розроблення проектів спорудження нових підприємств (об'єктів) чи розширення або реконструкції діючих повинні бути використані новітні досягнення сучасних технологічних і організаційних рішень, що, у свою чергу, неможливе без знання основ створення інвестиційних проектів.

Отже, виходячи з визначень сутності понять «план», «програма», «проект», «інвестиційний

проект», можна зробити висновок, що під поняттям «план» розуміють фіксацію системи цілей, задач і засобів, які передбачають спрямовану зміну ситуації при передбаченому стані середовища. Під поняттям «програма» розуміють запланований комплекс економічно-соціальних, науково-дослідницьких заходів, спрямованих на досягнення генеральних цілей або реалізацію певного напрямку розвитку. Під поняттям «проект» слід розуміти комплекс взаємопов'язаних заходів, спрямованих на задоволення визначеної потреби шляхом досягнення конкретних результатів при встановленому матеріальному (фінансовому, ресурсному) забезпеченні з чітко визначеними цілями протягом заданого періоду часу (терміну). Під поняттям «інвестиційний проект» слід розуміти системно-обмежений і закінчений комплекс заходів, документів і робіт, економічним результатом якого є зростання багатства інвестора, фінансовим результатом – прибуток (дохід), матеріально-речовим – нові або реконструйовані основні фонди (комплекси об'єктів), або ж придбання і використання фінансових інструментів або нематеріальних активів з наступним отриманням доходу чи досягненням соціального ефекту протягом певного часу при встановлених ресурсних обмеженнях.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК

1. Бардиш, Г. О. Проектний аналіз [Текст] : підручник. – 2-ге вид. стер. / Г. О. Бардиш. – К.: Знання, 2006. – 415 с.
2. Верба, В. А. Проектний аналіз [Текст] : підручник / В. А. Верба, О. А. Загородніх. – К.: КНЕУ, 2000. – 322 с.
3. Москвін, С. О. Проектний аналіз [Текст] : підручник / С. О. Москвін. – К.: ТОВ «Вид-во Лібра», 1998. – 368 с.
4. Майорова, Т. В. Інвестиційна діяльність [Текст]: підручник для студ. ВНЗ / Т. В. Майорова. – К.: Центр учбової літ-ри, 2009. – 472 с.
5. Кныш, М. И. Стратегическое планирование инвестиционной деятельности [Текст] : учеб. пособие / М. И. Кныш, Б. А. Перекатов, Ю. П. Тютіков. – СПб.: Изд. дом «Бизнес-Пресса», 1998. – 26 с.
6. Черваньов, Д. М. Менеджмент інвестиційної діяльності підприємств [Текст] : навч. посіб. / Д. М. Черваньов. – К.: Знання-Прес, 2003. – 622 с.
7. Пересада, А. А. Проектне фінансування [Текст]: підручник / А. А. Пересада, Т. В. Майорова, О. О. Ляхова. – К.: КНЕУ, 2005. – 736 с.

Надійшла до редколегії 22.11.2010.

Прийнята до друку 25.11.2010.